

ЛЬВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

27–28 березня, 2020

**ПСИХОЛОГІЧНА
НАУКА
ТА ПРАКТИКА
XXI СТОЛІТТЯ**

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА
ТА ПРАКТИКА ХХІ СТОЛІТТЯ»**

27–28 березня 2020 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У КУРСАНТІВ З РІЗНИМ СТАТУСНИМ ПОЛОЖЕННЯМ В ГРУПІ

Сергієнко Н. П.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту*

Ригун А. І.

*студентка соціально-психологічного факультету
Національний університет цивільного захисту
м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Проблема тривожності відносно статусного положення у групі займає важливе місце у суспільстві та психології на сьогоднішній день. Термін тривога чи тривожність використовується для позначення відносно стійких індивідуальних розбіжностей в схильності індивіда переживати цей стан. В цьому випадку тривожність означає рису особистості. Індивіди з високим рівнем тривожності більше підлягають впливу стресу, більше схильні до стану тривоги високої інтенсивності, ніж індивіди з низьким рівнем тривожності. Термін «тривожності» позначає стан людини, якому характерний підвищений рівень переживань. Часто тривогу роздивляються, як форму адаптації або емоційний стан людини. Питання про взаємозв'язок соціометричного статусу і рівня тривожності на сьогоднішній день є маловивченим. Але важливо визначити, що людина більше часу свого життя проводить у групі, тому людині важливо займати місце в соціумі.

З вітчизняних вчених розробкою даної проблеми займалися: А.І. Захаров, В.М. Астапов, Л.М. Аболін, Т.В. Бендас, Ф.Б. Березін, Ю.А. Ханін, Ю.В. Пахомов та зарубіжні представники: З. Фрейд, Р.П. Кеттел, Ч.Д. Спілбергер [2, с. 102-154].

Тривожність – це індивідуальна особливість особистості, що характерна схильністю до високого рівня хвилювання, прояву тривоги в різних ситуаціях, які несуть загрозу, на думку особи, невдачами, фрустрацією. У своїх працях В. Астапов говорить про необхідність функціонального підходу до вивчення тривоги, на

підставі якого можна визначити цей стан як результат складного процесу, що включає когнітивні, афективні й поведінкові реакції на рівні цілісної особистості. Цей процес розгортається в ситуації, суб'єктивно-оцінюваної як потенційно-небезпечної. Тривога орієнтована на пошук джерела небезпеки й оцінку засобів для її подолання.

Саме соціометричний статус являється одним із головних параметрів положення людини у будь якій групі. У результаті того, що люди займають різне положення у колективі (групі), постає питання про детермінацію цих різниць. Статус можна розділити на декілька понять: «соціометричний» та «соціальний статус». Соціометричний статус – положення людини в системі міжособистісних відносин. Соціальний статус – займане людиною положення в системі суспільства з соціальної точки зору. Вивченням соціометричного статусу займалися зарубіжні та вітчизняні вчені (У. Бронфенбреннер, Н. Є. Гронланд, Я. Л. Коломінський, С. А. Котик, Р. Манн, В. С. Мерлін, Дж. Морено, М. М. Обозов, Л. С. Славіна) [1, с. 94-102].

Я.Л. Коломінським виділяються дві системи факторів, від яких залежить положення людини в системі особистих взаємовідносин. По-перше, якості самої людини, а по-друге, характерні особливості тієї групи, відносно якої вимірюються її положення. Одне і те ж сполучення особистих якостей може обумовлювати зовсім різні положення людини в залежності від тих групових стандартів, вимог до людини, які склались в даній групі [3, с. 143].

Тривожність як властивість особистості багато в чому спричиняється поведінкою суб'єкта. Існує певний рівень тривожності – природна й обов'язкова особливість активної діяльності особистості. У кожної людини існує свій оптимальний або бажаний рівень тривожності – це так звана корисна тривожність, призначення якої є забезпечення безпеки суб'єкта на особистісному рівні. Рівень тривожності показує внутрішнє відношення дитини до певного типу ситуацій і подає непряму інформацію про характер взаємин дитини з однолітками й дорослими в родині, дитячому садку, школі [4, с. 45].

Коли ж цей рівень перевищує оптимальний, можна говорити про появу підвищеної тривожності. Підвищений рівень тривожності в особи може свідчити про його недостатню емоційну пристосова-

ність до тих або інших соціальних ситуацій. У людей з даним рівнем тривожності формується настановне відношення до себе як до слабкого, недотепного. У свою чергу це породжує загальну установку на непевність у собі. Людина боїться зробити помилку, у неї немає впевненості цільної людини.

Високотривожні індивіди емоційно гостріше, ніж низькотривожні, реагують на повідомлення про невдачу. Високотривожні люди гірше, ніж низькотривожні, працюють в стресових ситуаціях або в умовах дефіциту часу, відведеного на рішення задачі. Боязнь невдачі – характерна риса високотривожних людей. Ця боязнь у них домінує над прагненням до досягнення успіху. Мотивація досягнення успіхів переважає у низькотривожних людей. Зазвичай вона переважає побоювання можливої невдачі. Для високотривожних людей більшої стимулюючої силою має повідомлення про успіх, ніж про невдачу. Низькотривожних людей більше стимулює повідомлення про невдачу. Особистісна тривожність повертає індивіда до сприйняття й оцінки багатьох, об'єктивно безпечних ситуацій як таких, які несуть в собі загрозу. Діяльність людини в конкретній ситуації залежить не тільки від самої ситуації, від наявності або відсутності у індивіда особистісної тривожності, але і від ситуаційної тривожності, що виникає в даній людини в даній ситуації під впливом складних обставин [4, с. 92].

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей тривожності у студентів з різним статусним положенням в групі. В нашому дослідженні приймали участь 35 курсантів Національного університету цивільного захисту України.

Дослідивши рівні тривожності (методика «Вимірювання рівня тривожності» Тейлора), ми можемо сказати, що нашій виборці найбільш притаманний низький рівень тривожності, що свідчить про яскраво виражений спокій. Такі курсанти не завжди схильні сприймати загрозу своєму престижу, самооцінці в самому широкому діапазоні ситуацій, навіть коли вона реально існує. Виникнення стану тривоги в них може спостерігатися лише в особливо важливих й особистісно – значимих ситуаціях. Це може свідчити про те, що вони активні, мають добрі комунікативні навички, ставлення до праці відповідальне та зацікавлене, невдачі сприймаються як виклик.

Такі люди характеризуються почуттям відповідальності у вирішенні своїх службових обов'язків, адекватно переживають критику.

Щодо визначення соціометричного статусу у групі наших досліджуваних, нами були виявлені всі категорії соціального статусу. Але найбільш у відношеннях присутні перша та друга статусні групи, це «ті, кому віддають перевагу», та «лідери». Більшість членів нашої групи опиняється в сприятливих (1 і 2) статусних категоріях, тому рівень благополуччя взаємостосунків визначається як високий. Це свідчить про те, що в цих групах переважає благополуччя більшості в системі міжособистісних відносин, їх задоволеність в спілкуванні, у визнанні однолітками.

Отримані результати стосовно визначення статусного положення у групі в залежності від рівня тривожності дозволяють зробити такі висновки:

– між курсантами з низьким та високими рівнем тривожності дійсно існують відмінності за такою статусною категорією як «знедолені» та «лідери». Таким чином отримані результати можуть вказувати на те, що чим рівень особистісної тривожності нижче, тим соціометричний статус буде вищим.

Література:

1. Андреева Г. М. Социальная психология. М. : Аспект Пресс, 2000. 376 с.
2. Астапов В. М. Тревога и тревожность. Хрестоматия. М.: ПЕР СЭ, 2008. 240 с.
3. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія: [підручник]. К.: Мікрос-СВС, 2006. 400 с.
4. Прихожан А.М. Психология тревожности. СПб.: Питер, 2007. 192 с.